

تأثیرات جهانی شدن بر ساختار کالبدی شهرهای اسلامی (نمونه موردی: کلانشهر اصفهان)

مجید شمس^۱: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران

علی صفاری راد: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران

احمد قاسمی: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران

چکیده

جهانی شدن یکی از پدیده‌هایی است که جامعه بشری در حال حاضر با آن مواجه می‌باشد. ابعاد و دامنه‌ی این پدیده آنقدر وسیع و گسترده است که تمام شئون زندگی را در بر می‌گیرد. جهانی شدن با ابزارهای مهمی چون تکنولوژی ارتباطات - اطلاعات، خدمات و کاربری‌های مرتبط با آن، ساختار کالبدی بسیاری از شهرهای جهان را تحت تأثیر قرار داده است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای است. با توجه به اینکه هدف این مقاله بررسی تأثیرات جهانی شدن بر ساختار کالبدی شهرهای جهان اسلام با موردشناسی شهر اصفهان می‌باشد، این پژوهش درصدد آن است که با استفاده مدل تغییر سهم و آمار موجود در طرح‌های تفصیلی، تغییرات ایجاد شده در کالبد شهر اصفهان در سه نوع کاربری مهم مانند کاربری مسکونی، تجاری و شبکه معابر را بر اساس روند جهانی شدن مورد تجزیه تحلیل قرار دهد. نتایج نشان می‌دهد که فرآیند جهانی شدن در شهر اصفهان باعث تغییراتی در فضاهای کالبدی شهر اصفهان گردیده است که از جمله در کاربری مسکونی باعث پیش رفتن به سوی بلندمرتبه سازی (۳ و ۴ طبقه) و آپارتمان نشینی، در کاربری تجاری باعث ایجاد فروشگاه‌های بزرگ از جمله فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ مانند رفاه و هایپر استار شده که باعث صرفه جویی در هزینه و زمان شده است. در کاربری شبکه معابر باعث ایجاد شبکه بزرگراهی و اتوبانهای دو طبقه شده است. بنابراین می‌توان بیان داشت که جهانی شدن تغییرات زیادی در فضاهای کالبدی شهر اصفهان به جای گذاشته و این تغییرات نیز ادامه خواهد داشت.

واژه‌های کلیدی: جهانی شدن، ساختار کالبدی، شهرهای اسلامی، کاربری اراضی، اصفهان.

^۱ . نویسنده مسئول: fazelman362@yahoo.com ۰۹۱۸۱۵۰۴۰۷۴

بیان مسأله:

تاکنون جهان چندین موج از فرآیند جهانی شدن را پشت سر گذاشته است که نخستین آنها به دوران پس از اسکندر و کم و بیش یونانی شدن شرق و غرب برمی‌گردد و آخرینشان مربوط به انقلابی که رسانه‌ها، رایانه‌ها، اینترنت و ارتباطات حاصل از آنها در سراسر جهان بوجود آوردند، می‌باشد. کاهش چشمگیر هزینه حمل و نقل موجب رونق سریع تجارت شد و نرخ تجارت جهانی در سال ۱۹۱۳ به نقطه‌ای رسید که تا پیش از آن سابقه نداشت. پس از دو جنگ جهانی و بروز بحران بزرگ، موج جدید جهانی شدن آغاز شد که ویژگی بارز آن باز هم کاهش بیشتر هزینه حمل و نقل بود که از سال ۱۹۴۰ تا ۱۹۶۰ به بیش از نصف کاهش یافت که توسعه شرکت‌های چند ملیتی از دیگر خصایص این دوره از جهانی شدن بود و این شرکت‌ها قادر بودند فراتر از موانعی چون سیاست‌گذاری‌های ملی و عوامل دیگری از این دست عمل کرده و حتی به دور افتاده‌ترین نقاط جهان نیز نفوذ کنند (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۳). در آستانه‌ی ورود به عصر جدید جهانی شدن با ابزارهای مهمی چون تکنولوژی ارتباطات، اطلاعات، خدمات و کاربری‌های مرتبط با آن، ساختار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و حتی فرهنگی بسیاری از شهرهای جهان را تحت تأثیر قرار داده است، در این میان کلان‌شهرها، شهرهای جهانی و مناطق جهانی کشورهای پیشرفته مثل کشورهای اروپایی با یک تقدم زمانی نسبت به کشورهای در حال توسعه بازسازی فضایی و تغییرات گسترده‌ای را شاهد بوده‌اند ولی کشورهای در حال توسعه نیز از این عامل متأثر شده‌اند (سلیمانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳). شهرهای جهان اسلام نیز به نوبه‌ی خود تحت تأثیر جهانی شدن بوده است، بطوری‌که هر یک از اعضای این جهان به نوعی از این تحولات بی‌نصیب نمانده و گاه توانسته‌اند خود را با این تحولات سازگار و مراحل ترقی را طی نمایند (کشور مالزی) و گاه نتوانسته‌اند با این تحولات کنار بیایند و خطر مغلوب شدن در این موج آن را تهدید می‌کند (کشور افغانستان). ایران نیز به عنوان یک کشوری اسلامی و یکی از زیرسیستم‌های کلان جامعه جهانی از این تحولات تأثیر پذیرفته و این تحولات داری تأثیرات مفید و گاه مضر بر کشورمان بوده است. این در حالی است که در میان اعضای جامعه جهانی، ایران از نظر جهانی شدن کمتر در آن هضم شده است. در این راستا شهرها و کلان‌شهرهای این کشور نیز دارای این شرایط هستند. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان بیان داشت که فرایند جهانی شدن که هر روز با سرعت و شدت بیشتری کل جوامع، علی‌الخصوص شهرها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد، دارای تأثیرات مثبت و منفی خاص خود می‌باشد که باید مورد توجه مدیران و برنامه‌ریزان در سطح جامعه قرار بگیرد.

توسعه و گسترش فناوری‌های جدید به ویژه فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی و ساختاری در دهه‌های اخیر در حال دگرگون ساختن ساختار اقتصادی، سیاسی- اجتماعی و فرهنگی جهان در ابعاد مختلف است که تحت عنوان جهانی شدن شناخته می‌شود. از طرف دیگر جهانی شدن با تکیه بر ابزارهای اطلاعاتی، نیروهای جهانی و... در حال اثرگذاری بر روی شهرها در ابعاد مختلف و تبدیل شهرهای بزرگ به شهرهای جهانی با عملکردهای خاص می‌باشد. در این میان شهر اصفهان نیز، در شرایط کنونی پدیده جهانی شدن به سرعت خود را در تمامی جنبه‌های جامعه جهانی از اقتصاد گرفته تا کالبد پدیدار نموده است. اگرچه شهر اصفهان هنوز به عنوان یک شهری جهانی شناخته نمی‌شود اما به هر حال این شهر توجه به ساختار سیاسی، اقتصادی، فرهنگی خود در معرض سیاست‌های جهانی قرار دارد و به نوعی سعی بر هماهنگ ساختن خود با سیستم‌های جهانی در جهت دستیابی به مرتبه یک شهر جهانی می‌باشد. به همین جهت مقاله‌ی حاضر در صدد آن است که مفهوم جهانی شدن را از منظرهای مختلف و ارتباط آن را با شهر اصفهان مشخص نماید و آنگاه بصورت خاص به این سؤال پاسخ دهد که آیا پدیده‌ی جهانی شدن بر فضاهای کالبدی شهر اصفهان تأثیر گذاشته است یا خیر؟ برای پاسخ به سؤالات تحقیق، دو فرضیه زیر مطرح می‌شود:

- به نظر می‌آید که شهر اصفهان با توجه به سلطه جهانی شدن در دنیا سعی بر منطبق کردن خود با شرایط جهانی دارد.
 - به نظر می‌آید فرایند جهانی شدن بر فضاهای کالبدی شهر اصفهان تأثیرات زیادی گذاشته است.
- پیشینه تحقیق:**

لیک اوداواوی (۲۰۱۳) در پژوهشی تحت عنوان اثرات جهانی شدن روی شهرها در کشورهای در حال توسعه به تأثیر این فرایند در شهرهای کشورهای در حال توسعه با تأکید بر شهر لاوگوس در کشور نیجریه پرداخته و پس از بررسی نتایج اثرات جهانی شدن در ابعاد مختلف در این شهر به این نتیجه رسیده است که، شهرها در کشورهای در حال توسعه به علت ضعف در مدیریت، تکنولوژی و ساختار نامناسب نتوانسته‌اند تأثیرات مثبتی از این فرایند نصیب خود نمایند. رهنما (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان، «موانع، مشکلات و راهکارهای جهانی شدن شهرهای ایران» ابتدا به سابقه جهانی شدن و بیان جایگاه ایران در فرایند جهانی شدن و سپس به تجربه برخی شهرهای کشورهای نظیر چین و کشورهای اروپایی در ارتباط با جهانی شدن پرداخته است و در نهایت به این نتیجه رسیده است که، با توجه به جایگاه نه چندان مطلوب ایران در فرایند جهانی شدن شهرهای ایران با چالش‌های زیادی در این ارتباط روبرو هستند. ادیبی و همکاران (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «جهانی شدن فرهنگ با تأکید بر هویت اجتماعی جوانان شهر اصفهان» به بررسی بعد فرهنگی جهانی شدن پرداخته و تأثیر آن بر هویت را مورد سنجش قرار داده است. سرانجام به این نتیجه رسیده است که جهانی شدن موجب دگرگونی‌های زیادی در ساختار فرهنگی جوانان شهر اصفهان شده است. رضایی و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان، اثرات جهانی شدن بر ماهیت، ساختار و عملکرد شهرها، به تأثیرات پدیده جهانی شدن بر شهرها بویژه جهان شهرها در سطح دنیا پرداخته‌اند و در نهایت به این نتیجه رسیده‌اند که سیستم مدیریتی و فعالیت‌های اقتصادی شهرها به شدت تحت تأثیر جهانی شدن قرار گرفته‌اند و برخی جهان شهرها نیز در اثر فرایند جهانی شدن به کانون فعالیت‌های اقتصادی و سیاسی در سطح جهان تبدیل شده‌اند. مؤمنی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان «جهانی شدن و چالش‌های آن در کشورهای جهان اسلام» به بررسی این پدیده در عرصه‌های مختلف علم و تکنولوژی، فرهنگ، اجتماع، سیاست و اقتصاد می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که ۱- هر یک از ابعاد و لایه‌های مختلف جهانی شدن ماهیت متفاوت، اثرپذیری و اثرگذاری جداگانه‌ای دارد، ۲- در عرصه جهانی شدن ارتباطات الکترونیکی، مفهوم فاصله و فضا به کلی دگرگون شده است، ۳- با ظهور چهره جدیدی از سرمایه‌داری در عصر جهانی شدن، به ابعاد فرهنگی و سیاسی بیش از استعمار اقتصادی توجه می‌شود، و اقتصاد سیاسی قلمروهای فرهنگی را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

ادبیات نظری:

جهانی شدن^۱: از جهانی شدن به عنوان یکی از مهم‌ترین پدیده‌های زمان حاضر تعاریف و تعابیر مختلفی ارایه شده است. رونالد رابرتسون، جهانی شدن را به معنای در هم فشردن جهان و تبدیل شدن آن به مکان واحد قلمداد می‌کند (رابرتسون، ۱۳۸۵: ۱۲). گوتیندر و لسی باود، جهانی شدن را به وابستگی روزافزون اقتصادهای جهانی تعریف نموده‌اند که به واسطه گردش اطلاعات، پول، مردم، کالاها در سراسر مرزهای ملی صورت می‌گیرد و در این فرآیند تحرک فزاینده سرمایه موجب تغییر سازمان جغرافیایی تولید صنعتی و شبکه بازارهای مالی می‌شود (Gottdiener et al, 2005: 44).

ارتباط جهانی شدن و نظام‌های شهری: نظام‌های شهری نظام‌های بازی هستند که مطالعه درباره آنها مستلزم مطالعه روابط گسترده آن با محیط پیرامونشان است. از این‌رو نظام‌های شهری دائماً خود را با تغییرات ساختاری

شهرها و ارتباط خارجی آنها انطباق می‌دهد. در پاسخ به این سؤال که آیا کارکرد نظام شهری در عصر جهانی شدن دستخوش تغییر می‌شود؟ می‌توان گفت که به دنبال تغییر ساخت نظام شهری مسلماً کارکرد آن نیز متفاوت خواهد بود و شاهد تغییراتی در ساخت نظام شهری در عصر جهانی شدن خواهیم بود (ضرابی و همکاران، ۱۳۸۵: ۶۴-۶۳). جهانی شدن بر شهرنشینی، سلسله‌مراتب شهرها، شبکه جهانی شهر، اقتصاد و مدیریت شهر تأثیر گذاشته است. جهانی شدن بر فناوری ارتباطات و اطلاعات همراه و این فناوری باعث ایجاد فضای مجازی در شهرها شده است. تراکم سرمایه و دفاتر شرکت‌های چند ملیتی و ... در شهرها سبب تغییر در عملکرد و فرم شهرها شده است (رضایی، ۱۳۸۱: ۴۰). جهانی شدن، فضای شهرها را در سلسله‌مراتب جدید شهری تعیین می‌نماید، همچنین جهانی شدن برای همگرایی در مسایل فرهنگ و فرم شهری در میان شهرها پیوند ایجاد می‌کند (Tsukamoto et al, 2004: 1). فرآیند جهانی شدن از طریق شهرهای جهانی و شبکه‌های مهم شهری که تصویر متفاوتی از اقتصاد جهانی منعکس می‌نمایند، به صورت قانون آورده شده است (fuchen et al, 1998: 99). یکی از مهم‌ترین تحولات اقتصاد جهانی در دهه گذشته، افزایش شگرف سرمایه در جهان بوده است. جهانی شدن با قدرت انتقال‌پذیری گسترده سرمایه است که مرزهای ملی را در می‌نوردد. سرمایه در گردش اشکال مختلفی به خود می‌گیرد، از جمله صنایع آزاد با فناوری پیشرفته، اشتغال، نهادها، رویدادها (گردهمایی‌ها و...) و جهانگردی، پتانسیل رو به رشد سرمایه در گردش می‌تواند از طریق ترکیب هدفمند محرک‌ها و ویژگی‌ها و نمادها، جذب شهرهای خصوصی شود. بر این اساس هایدرا^۱ در دهه ۱۹۹۰ میلادی، رقابت شدید بین شهرها را جنگ‌های مکانی می‌نامد (شورت و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۷). تأثیر اصلی جهانی شدن بر شهرها در بعد سیاسی و نهادی آن، تضعیف نهادهای دولتی ملی و محلی در برابر اطلاعات و قدرت اقتصادی بخش خصوصی خارجی بوده است. ورود شرکت‌های بخش خصوصی خارجی و قدرتمند و مطلع، تضعیف نهادهای دولتی را تشدید کرده است. در این فرآیند که خدمات و وظایفی از دولت‌ها به شرکت‌های خصوصی منتقل شده، درآمد و منابع مالی دولت کاهش یافته است، زیرا شرکت‌های خصوصی، خدمات شهری سود ده را خریداری کرده‌اند (Unhsp, 2004: 19-21).

شهرهای اسلامی: چپستی و چگونگی «شهر» و «شهر اسلامی» در آموزه‌های اسلامی، خواستگاه و منشأ مباحث گسترده و دنباله‌داری است که نیازمند نگاهی عمیق و کندوکاوی وسیع در منابع ارائه کننده این آموزه هاست. قرآن کریم از جمله منابع اصیل و بنیادین در تشریح رویکرد اسلام به ویژگی‌های شهر مطلوب است (موحد و همکاران، ۱۳۹۱). شهر اسلامی تنها شهری با گنبد و مناره‌های متعدد، برخوردار از اماکن مذهبی متنوع، دارای چهره تاریخی و باستانی مانند شهرهای اوایل اسلام و یا شهری با انسان‌های موحد نیست. شهر اسلامی عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و غیره را منعکس می‌نماید، که از میان آنها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

* تطبیق محیط مصنوع شهر با ویژگی‌های طبیعی

* شکل‌گیری مرکز فرهنگی بر اساس اعتقادات مذهبی

* انعکاس قوانین اسلامی بر حسب قلمروهای عمومی و خصوصی

* پایه‌گذاری سازمان اجتماعی بر اساس شباهت‌های قوی و نژادی (Saoud, 2002, p17).

مواد و روش تحقیق:

از آنجا که این تحقیق به بررسی تأثیرات جهانی شدن بر ساختار کالبدی کلانشهر اصفهان می‌پردازد، نوع تحقیق کاربردی- تطبیقی و روش تحقیق توصیفی- تحلیلی است و در انجام این تحقیق از مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شده است. ابتدا در این پژوهش، با رجوع به منابع مربوط به جهانی شدن، سیر روند آن در دوران مختلف

مورد بررسی قرار گرفته است و سپس به ارزیابی تأثیرات جهانی شدن در ابعاد مختلف ساختار فضایی در شهر اصفهان پرداخته شد و در نهایت بعد از جمع‌بندی مطالب، به ارائه راهکارهایی جهت کاهش چالش‌ها و معضلات جهانی شدن و هماهنگی با این پدیده در این شهر مبادرت شده است. همچنین برای بررسی مقایسه‌ای میان کاربری‌های وضع موجود و پیشنهادی شهر اصفهان از مدل تغییر سهم استفاده شده است. این مدل یکی از مدل‌های کاربردی در علوم منطقه‌ای است که در راستای درک عدم تعادل در سطوح مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. اساس این مدل بر محور مقایسه‌ای تغییرات در دو سطح متفاوت (یکی خرد و دیگری کلان) است (C. Knudsen, 2002: 117).

اصول اساسی مدل تغییر سهم:

اساس این ایده بر این محور استوار است که اختلاف رشد در هر منطقه را با متوسط ملی (سطح بزرگتر) آن، مورد سنجش قرار می‌دهد. خیلی دور از ذهن نمی‌باشد، می‌توان به عنوان مدل چند عملکردی به آن نگاه کرد و نابرابری‌های مناطق را نسبت به سطح بزرگتر مورد سنجش قرار داد (ضرابی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۴۰). بنابراین روش تغییر سهم در این مطالعه، با تعدیلی که در آن صورت گرفته، تفاوت سطح و سرانه فضاهای مناطق را در مقایسه سطح و سرانه مرجع (استان اصفهان) مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

محاسبه رشد یا نزول نسبی سرانه شهری: این محاسبه میزان رشد یا نزول نسبی سرانه شهری را در دوره ۱۴۰۰-۱۳۸۵ نشان می‌دهد و از طریق رابطه زیر قابل مقایسه است:

$$A = \frac{St_{1400}}{St_{1385}} - 1 \quad S_i = \text{کل سرانه شهری}$$

محاسبه رشد سرانه کاربری‌ها نسبت به کل سرانه شهری: در این مرحله، نرخ رشد یا نزول نسبی سرانه کاربری‌ها در سطح شهر نسبت به کل سرانه شهری آن اندازه‌گیری می‌شود. مثبت یا منفی بودن این رابطه به معنای صعود یا نزول سرانه آن کاربری نسبت به کل سرانه شهری است.

$$B = \frac{S_{ri_{1400}}}{S_{ri_{1385}}} - \frac{St_{1400}}{St_{1385}} \quad S_{ri} = \text{سرانه کاربری } i \text{ در سطح استان اصفهان}$$

محاسبه نرخ تغییرات سرانه کاربری‌ها در شهر اصفهان نسبت به استان اصفهان: در این قسمت، نرخ رشد یا کاهش نسبی سرانه کاربری‌ها در سطح شهر را نسبت به نرخ رشد تغییرات سرانه کاربری‌های متناظر در سطح استان را اندازه‌گیری می‌کنیم. مثبت بودن آن به معنی سرعت رشد بیشتر سرانه کاربری در سطح شهر نسبت به سرانه آن کاربری در سطح استان می‌باشد و بالعکس.

$$C = \frac{S_{ai_{1400}}}{S_{ai_{1385}}} - \frac{S_{ri_{1400}}}{S_{ri_{1385}}} \quad S_{ri} = \text{سرانه کاربری } i \text{ در سطح استان اصفهان}$$

$$S_{ai} = \text{سرانه کاربری } i \text{ در سطح شهر اصفهان}$$

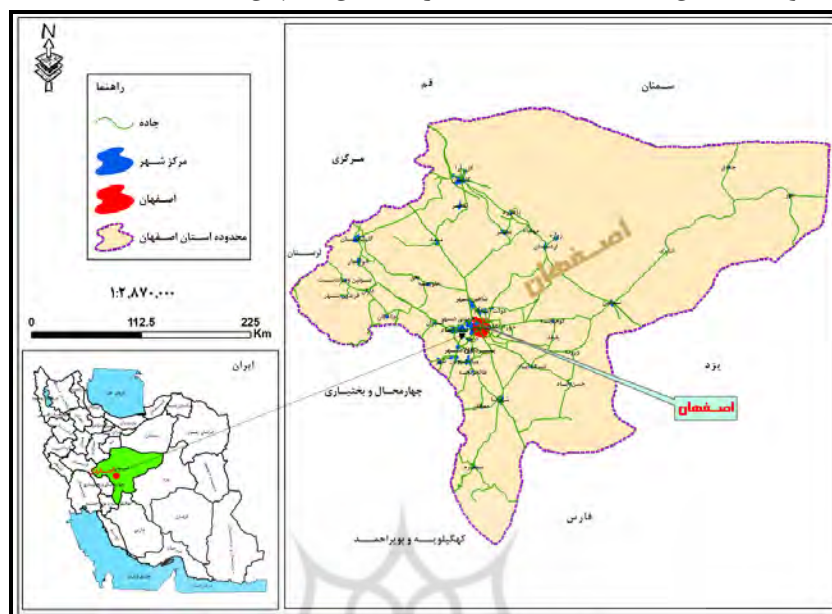
مجموعه نتایج حاصل از سه فرمول مذکور بیانگر تغییرات سرانه هر کاربری در سطح شهر اصفهان می‌باشد (زیاری، ۱۳۸۱: ۱۴۷).

$$E_{ai} 1385 - 1400 = A+B+C$$

شناخت محدوده مورد مطالعه:

شهر اصفهان با طول ۵۱ درجه و ۳۹ دقیقه و ۴۰ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۲۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه شمالی بعد از تهران و مشهد سومین شهر بزرگ ایران است. (شکل شماره ۱). از سطح عمومی دریا ۱۵۸۰ متر ارتفاع دارد و در شرق سلسله جبال زاگرس واقع شده است. این شهر در چهار راه شمالی- جنوبی و شرقی- غربی کشور قرار دارد و در طی تاریخ محل رفت و آمد و برخورد اقوام و فرهنگ‌های مختلف بوده است. منطقه بزرگ اصفهان در قسمت شمالی و شرقی به کویر محدود می‌گردد و قسمت غربی و جنوبی آن به ارتفاعات زاگرس منتهی

می‌شود. محدوده شهری آن به چهارده منطقه شهری تقسیم می‌شود و در خارج از محدوده شهری نیز از غرب به سمت خمینی شهر و نجف‌آباد، از جنوب کوه صفه و سپاهان شهر، از شمال به شاهین شهر و از شرق نیز به منطقه بیابانی منتهی می‌شود (شفقی، ۱۳۸۱: ۳۱). شهر اصفهان نیز با ۱۹۷۸۱۶۸ نفر جمعیت حدود ۴۷/۵ درصد از کل جمعیت استان را به خود اختصاص داده است (سالنامه آماری استان اصفهان، ۱۳۹۱: ۱۰۳).

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در تقسیمات کشوری

روند تاریخی رشد و گسترش شهر اصفهان:

اصفهان قبل از سال ۱۳۰۰: در دوره سامانیان اصفهان مجتعی از روستاهای پراکنده بوده است که مهم‌ترین روستاها با مرکزیت ناحیه‌ای در حد شمالی زاینده رود و یهودیه بوده است. پس از حمله اعراب و ورود اسلام، اصفهان به دلیل آبادی و ثروت مورد توجه قرار گرفت و به دلیل از بین رفتن نظام کاستی این منطقه از نظر کشاورزی، کاهش اختلافات قومی و مذهبی، لزوم ارتباطات در رشد و آبادانی بیشتر شهر مؤثر افتاد و کالبد شهر را دچار تحول نمود. شهر نماد بیشتری از نظر معماری پیدا کرد که مهم‌ترین مشخصه‌های آن عبارت است از: ۱- تمرکز و انسجام بیشتر هسته‌های شهری. ۲- شکل گرفتن ستون فقرات اصلی شهر با محورهای ارتباطی در ارتباط با سایر نقاط کشور. با برگزیده شدن اصفهان به عنوان پایتخت در دوره سلجوقیان، رشد تاریخی شهر با توجه به ثروت و مازاد تولید که از سراسر کشور وارد می‌شد، افزایش یافت و در شهر بناهای متعددی از جمله حصار گرداگرد شهر، مسجد جامع، میدان عتیق و غیره ساخته شد. با سقوط حکومت سلجوقیان و حمله مغول و سپس تیمور صدمات و خسارات فراوانی به شهر اصفهان وارد گردید. اما با شروع دوره صفویه و انتخاب اصفهان به عنوان پایتخت، شهر مجدداً رونق و اعتبار خود را بازیافت (فلامکی، ۱۳۸۴: ۹۱).

اصفهان از ۱۳۰۰ تا ۱۳۵۰ (تهیه و اجرای طرح جامع اصفهان): شهر اصفهان در دوره قاجار نسبت به دوره‌های قبل دچار رشدی منفی شد، که از سال‌های حدود ۱۳۰۰ با ورود بعضی از صنایع به خصوص نساجی و ریسندگی تحولاتی تازه در آن ایجاد شد، ولی شروع جنگ دوم جهانی و پیامدهای سیاسی و اقتصادی آن بر کشور، توسعه و رشد این شهر را تقریباً متوقف نمود. در این دوره بافت شهری و استخوان‌بندی شهر دگرگون شد، ایجاد خیابان‌ها، جاده‌ها و میدانی برای ایجاد ارتباط بین بخش‌های مختلف شهری یکی از مشخصه‌های این دوره است. از حدود سال ۱۳۳۵ شهر بار دیگر موقعیت خود را تا حدودی بهبود بخشید و توانست رشد جدیدی در پیرامون خود به خصوص

در اطراف جنوب زاینده رود ایجاد کند (مهندسين مشاور ارگانیک، ۱۳۵۰: ۲۷). از سال ۱۳۴۰ به بعد رشد شهر در پیرامون، به سرعت زمینه را برای فضاهای متراکم مسکونی و سپس انتقال ادارات، مراکز آموزشی و فرهنگی، بانک‌ها و غیره در نقاط توسعه‌یافته پیرامون به خصوص در سمت جنوب شهر فراهم کرد (مهندسين مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۸۲: ۲۲). شهر در سال ۱۳۴۵ تقریباً ۴۴۱۵ هکتار را در برمی‌گرفت، در حالی‌که در سال ۱۳۰۲ وسعت شهر ۱۵۱۵ هکتار بیشتر نبود (شفقی، ۱۳۸۱: ۳۵۲).

اصفهان از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۶۵ (تصویب نهایی و اجرایی شدن طرح جامع منطقه‌ای): در این دوره شهر اصفهان به سرعت به سوی صنعتی‌شدن گام برداشت، به طوری‌که به عنوان یکی از شهرهای مهم صنعتی کشور مطرح گردید. اگرچه ظاهراً گسترش شهر اصفهان از سال ۱۳۴۰ آغاز شد ولی شروع نامتعادل توسعه شهر به بعد از تصویب طرح جامع و شروع اجرای طرح یعنی سال ۱۳۵۰ مربوط می‌گردد، زیرا تا این سال گسترش فیزیکی شهر در حالی به طور کند فضای باقیمانده درون شهر را پر کند، در حواشی نیز با حرکتی کند و ممتد به پیش روی خود ادامه می‌دهد (اسماعیل‌زاده، ۱۳۸۲: ۹۱). علیرغم پیشنهادات طرح جامع اصفهان، توسعه کالبدی آن در موارد بسیاری خارج از ضوابط و معیارهای اعلام شده در طرح صورت گرفته است رشد شهر به حالت خودجوش روند خودرویی را دنبال کرده است (هدایت، ۱۳۷۳: ۱۱۸). تغییر ساختار منطقه به یکی از مناطق مهم صنعتی و افزایش سرمایه‌گذاری و با توجه به سیاست رشد پیوسته شهر اصفهان در طرح جامع شهر اصفهان، فشار مضاعفی بر شهر اصفهان وارد شد، به نحوی‌که سلسله‌مراتب جدیدی از نقاط مسکونی به وجود آمد (وارثی، ۱۳۷۹: ۴۴).

اصفهان پس از تصویب و اجرای طرح جامع منطقه‌ای: به دنبال ظهور نشانه‌هایی از توسعه بی‌رویه و همه‌جانبه شهر اصفهان، در سال ۱۳۶۰ مطالعاتی از جانب اداره مسکن و شهرسازی این شهر درباره علل رشد بی‌رویه اصفهان صورت پذیرفت. نتیجه این مطالعات حاکی از آن بود که علت اصلی توسعه بی‌رویه ناشی از سیاست‌های اعمال شده در منطقه اصفهان به منظور تبدیل به یک قطب صنعتی در مقیاس ملی بوده است (چاسبی فلاحیه، ۱۳۷۵: ۱۷۷). در خطر قرار گرفتن بخش کشاورزی و افزایش خطرات زیست‌محیطی و تغییر در استخوان‌بندی شهر و مراکز مسکونی و کمبود آب اعلان خطری برای شهر اصفهان و منطقه بود که بحث جدی در خصوص برنامه‌ریزی جامع‌تر و مسایل و مشکلاتی که طرح جامع شهر اصفهان به همراه دارد بر برنامه‌ای برای کنترل جمعیت منطقه و کاهش فشار مسکن شهر اصفهان و غیره بر تجدیدنظر بر طرح جامع تأکید شد. استخوان‌بندی ناحیه شهری اصفهان در طرح تجدیدنظر بر اساس یک محور شمالی- جنوبی استوار بود. این محور در شمال بر جاده فعلی اصفهان- تهران و در جنوب بر جاده فعلی اصفهان- شیراز منطبق گردیده است (موحد، ۱۳۸۱: ۱۶۰).

یافته‌های تحقیق:

بررسی نمودهای جهانی شدن بر کالبد شهر اصفهان: با توجه به اینکه فرآیند جهانی‌شدن تأثیر عمیقی بر کاربری‌ها می‌گذارد. در این مقاله به بررسی سه کاربری مسکونی، تجاری و شبکه معابر که ملموس‌تر می‌توان فرآیند جهانی‌شدن را در تغییر و تحولات آن بررسی کرد، خواهیم پرداخت. در شهر اصفهان نیز با توجه به رشد و گسترش شهر، عامل جهانی‌شدن باعث تغییراتی در کالبد این شهر شده که از آن جمله کاربری‌های مسکونی را به سمت کوچک‌سازی و توسعه عمودی، کاربری‌های تجاری را صورت الکترونیکی و مجتمع‌های تجاری و کاربری‌های شبکه معابر را به سمت بزرگراهی و بالا رفتن سرعت در شهرها سوق داده است.

بررسی نرخ تغییرات کاربری‌ها در سطح شهر اصفهان با استفاده از مدل تغییر سهم: بر اساس محاسبات موجود، نرخ رشد کل مساحت شهر اصفهان در دوره ۱۴۰۰-۱۳۸۵ برابر با ۰/۰۵ بوده است. به عبارت دیگر، کل

مساحت شهر طی دوره زمانی مذکور مثبت و صعودی بوده و در سطح بالایی قرار دارد، به طوری که مساحت شهری در اصفهان از ۱۲۴۱۷/۱۹ هکتار به ۱۵۸۶۲/۷۴ هکتار در سال ۱۴۰۰ خواهد رسید. (جدول شماره ۱).

جدول ۱- موازنه مساحت کاربری های وضع موجود و پیشنهادی طرح تفصیلی شهر اصفهان

E^f	C^r	B^z	A^1	وضعیت پیشنهادی طرح	وضعیت موجود بر اساس	کاربری
				بازنگری (۱۴۰۰)	طرح بازنگری (۱۳۸۵)	
				مساحت (هکتار)	مساحت (هکتار)	
۱/۹۷	۰/۸۸	۱/۰۴	۰/۰۵	۶۳۰۰/۴۳	۵۷۰۵/۱۵	مسکونی
۰/۰۴	-۱/۱۱	۱/۱	۰/۰۵	۲۹۷/۷۶	۲۵۷/۶۳	تجاری
۲/۹	۱/۶۶	۱/۱۹	۰/۰۵	۲۰۸/۱	۱۶۸/۷	اداری - انتظامی
۸/۱۵	۶/۹۵	۱/۱۵	۰/۰۵	۵۷۲/۶۸	۴۷۶/۷۳	آموزشی
۷/۱۲	۵/۹۴	۱/۱۳	۰/۰۵	۹۶/۰۹	۸۱/۳۶	بهداشتی - درمانی
۴/۶۴	۲/۳۷	۲/۲۲	۰/۰۵	۲۰۳/۶۳	۸۹/۷۷	فرهنگی - مذهبی
۱۲/۷۴	۱۱/۰۸	۱/۶۱	۰/۰۵	۳۰۰۹/۴۷	۱۷۹۱/۵۶	پارک و فضای سبز عمومی
۷/۶۵	۵/۲۱	۲/۳۹	۰/۰۵	۲۰۳/۴۵	۸۰/۱۸	ورزشی
۱۱/۱۲	۱۰/۳	۰/۷۷	۰/۰۵	۱۳۳/۷۱	۱۷۰/۷	تأسیسات و تجهیزات شهری
۲/۱۳	۰/۷۷	۱/۳۱	۰/۰۵	۴۷۶۱/۴۲	۳۵۹۳/۴۱	شبکه معابر
۵۸/۴۶	۴۳/۸۹	-	-	۱۵۸۶۲/۷۴	۱۲۴۱۷/۱۹	جمع

منبع: محاسبه نگارندگان بر مبنای طرح تفصیلی شهر اصفهان، ۱۳۹۲.

بر اساس نتایج حاصل از محاسبات مدل تغییر سهم در شهر اصفهان با توجه به جمعیت ۱۶۰۱۲۲۷ نفر در سال ۱۳۸۵، وضعیت به صورت زیر می باشد:

کاربری های مسکونی، اداری - انتظامی، آموزشی، بهداشتی - درمانی، فرهنگی - مذهبی، پارک و فضای سبز عمومی، ورزشی، تأسیسات و تجهیزات شهری و شبکه معابر با رقم های ۰/۸۸، ۱/۶۶، ۶/۹۵، ۵/۹۴، ۲/۳۷، ۱۱/۰۸، ۵/۲۱، ۱۰/۳ و ۰/۷۷ دارای وضعیت مناسبتری نسبت به کل مساحت شهری استان اصفهان می باشند. ولی کاربری تجاری با رقم ۱/۱۱ - نسبت به وضعیت کل مساحت شهری اصفهان دارای شرایط نامناسب می باشد. بنابراین اگر کاربری های معابر، مسکونی و تجاری را به عنوان تأثیرپذیرترین کاربری های موجود از روند جهانی شدن قلمداد کنیم باید اذعان نماییم که تحلیل *shift share* بیانگر این است که در شهر اصفهان کاربری های مسکونی و شبکه معابر از روند جهانی شدن بیشترین تأثیر را پذیرفته و بیشتر به سمت شاخص های جهانی شدن میل پیدا کرده است و در افق ۱۵ ساله (۱۳۸۵ - ۱۴۰۰) همچنان پیشتاز هستند ولی کاربری تجاری که یکی دیگر از نمودهای جهانی شدن می باشد، در این منطقه گسترش کمتری داشته است.

تعداد پروانه های صادر شده در بخش های مسکونی و تجاری در شهر اصفهان:

در این قسمت بعد از تحلیل مدل تغییر سهم به تحلیل یکی دیگر از شاخص های جهانی شدن یعنی تعداد پروانه های صادر شده در بخش های مسکونی و تجاری شهرداری اصفهان خواهیم پرداخت. بر اساس اطلاعات و آمار بدست آمده از شهرداری اصفهان بیشترین میزان پروانه صادر شده در بخش مسکونی مربوط به سال ۱۳۹۰، به تعداد

۵- نرخ رشد یا نزول سرانه شهری در یک دوره زمانی خاص

۶- نرخ رشد یا نزول نسبی کاربری ها در سطح شهر نسبت به سرانه شهری آن شهر

۷- نرخ رشد یا نزول نسبی سرانه کاربری ها در سطح شهر نسبت به نرخ تغییرات سرانه کاربری های متناظر در سطح استان

۸- بیانگر تغییرات سرانه هر کاربری در سطح شهر می باشد.

۵۸۵۰ پروانه و ۳۸/۹ درصد می‌باشد. میزان پروانه صادر شده در بخش تجاری نیز مربوط به سال ۱۳۹۰ با ۷۸۳ تعداد پروانه و ۴۳/۸ درصد می‌باشد. (جدول شماره ۲).

جدول ۲- تعداد پروانه های صادر شده به تفکیک نوع در شهرداری اصفهان

تجاری			مسکونی					سال				
درصد	۹۲	درصد	۹۱	درصد	۹۰	درصد	۹۲	درصد	۹۱	درصد	۹۰	شرح
۳۰/۳	۵۴۱	۲۵/۹	۴۶۲	۴۳/۸	۷۸۳	۳۲/۲	۴۸۳۳	۲۸/۹	۴۳۴۱	۳۸/۹	۵۸۵۰	تعداد پروانه صادره

مأخذ: معاونت شهرسازی و معماری شهرداری اصفهان، ۱۳۹۲.

تعداد طبقات در کاربری مسکونی در شهر اصفهان: برای اینکه بتوان نمودهای جهانی شدن را در کاربری مسکونی مورد بررسی قرار دهیم، به بررسی میزان پروانه‌های صادر شده به تفکیک طبقات می‌پردازیم. این طبقات بر اساس آخرین آمار موجود در شهرداری اصفهان که مربوط به سال‌های ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ می‌باشد، مورد استفاده قرار می‌گیرد. با توجه به جدول شماره ۳ در سال ۱۳۹۰ بیشترین میزان پروانه صادر شده، سه طبقه و به میزان ۲۲۷۴ پروانه، در سال ۱۳۹۱ بیشترین میزان پروانه صادر شده نیز سه طبقه و به میزان ۱۷۸۶ پروانه و در سال ۱۳۹۲ بیشترین میزان پروانه صادر شده، سه طبقه و به میزان ۱۹۲۶ پروانه است. آمار نشان می‌دهد که کاربری مسکونی را به سمت کوچک‌سازی و توسعه عمودی سوق داده است.

جدول ۳- تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده در بخش مسکونی به تفکیک طبقات در شهر اصفهان

پنج طبقه و بالاتر			چهار طبقه			سه طبقه			دو طبقه			یک طبقه			سال	
۹۲	۹۱	۹۰	۹۲	۹۱	۹۰	۹۲	۹۱	۹۰	۹۲	۹۱	۹۰	۹۲	۹۱	۹۰	شرح	
۹۹۱	۷۸۴	۱۳۴۱	۷۴۱	۷۸۲	۱۱	۱۹۲۹	۱۷	۲۳۷۴	۱۲	۱۲۵۴	۱۵۴۲	۶۴۲	۵۸۱	۶۵۸	تعداد پروانه صادر شده	

مأخذ: معاونت شهرسازی و معماری شهرداری اصفهان، ۱۳۹۲.

بررسی کاربری‌های تجاری اصفهان در بعد جهانی شدن: در این قسمت برای بهتر تحلیل کردن کاربری‌های تجاری که نمود جهانی شدن را دارا می‌باشد، چهار کاربری که نمود بارزتری از جهانی شدن می‌باشد، انتخاب شده و به تحلیل آن خواهیم پرداخت. با توجه به جدول شماره ۴ می‌توان پی برد که در متن سرعت گرفتن شهرنشینی، غذاهای آماده به سبب ارزان بودن، کافی‌نت‌ها به سبب جهانی شدن ارتباطات، فروشگاه‌های زنجیره‌ای مواد غذایی به سبب کوتاه‌کردن زمان خرید و ایجاد نمایندگی‌های پوشاک معروف جهان در شهر اصفهان به عنوان نمودهای جهانی شدن در بعد کاربری تجاری مطرح است.

جدول ۴- تعداد جواز کسب صادر شده به تفکیک مشاغل در سال ۱۳۹۲.

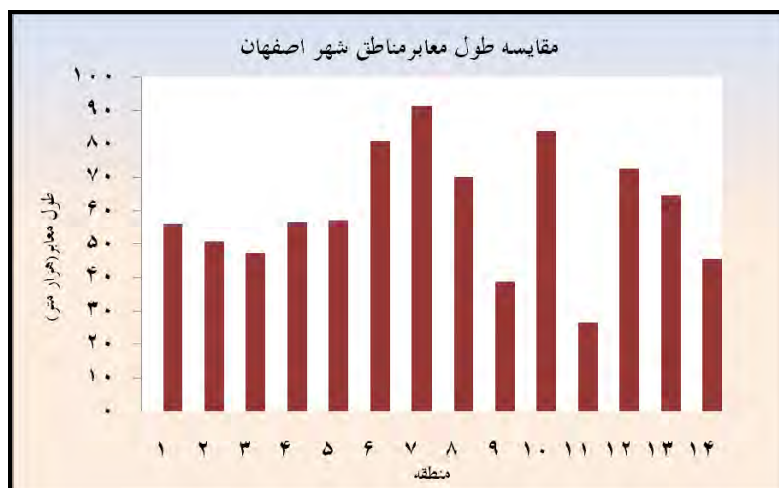
شرح	فست فود	کافی نت ها	فروشگاههای زنجیره ای	فروشنندگان لباس های مارک
تعداد جواز کسب صادر شده	۲۹۴	۹۱	۲۸	۹۱

مأخذ: اتحادیه لباس فروشان و پوشاک، اتحادیه اغذیه فروشان، اتحادیه صنف کامپیوتر و اتحادیه صنف خوار و بار، ۱۳۹۲.

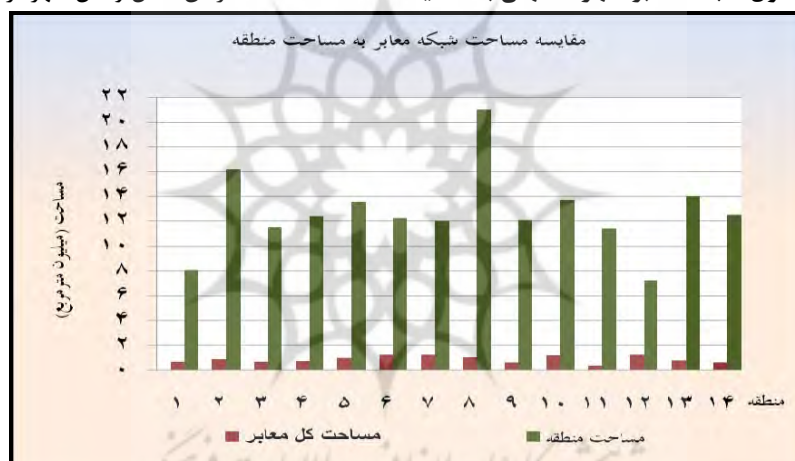
بررسی کاربری شبکه معابر شهر اصفهان در بعد جهانی شدن:

طول و مساحت شبکه معابر: بر اساس مطالعات طرح تفصیلی شهر اصفهان این شهر در زمان تهیه طرح تفصیلی از ۱۷۸۳/۲۸ هکتار سطح شبکه ارتباطی و ۱۶/۲۱ متر مربع سرانه برخوردار بوده است. در طرح تفصیلی مصوب، سطح این کاربری‌ها به ۳۵۹۳/۴۱ هکتار افزایش یافته که بدین ترتیب شهر اصفهان از درصد و سرانه ۲۰/۶۸ و ۱۸/۳۶ متر مربع برخوردار شده است. که نشانه رشد خیابان‌ها، بزرگراه‌ها و اتوبان‌ها در شهر اصفهان با تبعیت از الگوهای

جهانی آن می‌باشد (مهندسین مشاور جهان پارس، ۱۳۸۶: ۴۵). نمودارهای شماره ۱ و ۲ وضعیت فعلی شبکه معابر شهر اصفهان را نشان می‌دهند. بر این اساس نمودار شماره ۱ نشان می‌دهد که منطقه ۷ دارای بیشترین میزان طول معابر و منطقه ۱۱ دارای کمترین میزان طول شبکه معابر می‌باشد ولی هیچ یک از مناطق دارای کسری کاربری معابر نمی‌باشند.

نمودار ۱- مقایسه طول شبکه معابر شهر اصفهان به تفکیک منطقه- مأخذ: سازمان حمل و نقل شهرداری اصفهان، ۱۳۸۹.

نمودار ۲- مقایسه مساحت شبکه معابر به مساحت منطقه- مأخذ: سازمان حمل و نقل ترافیک شهرداری اصفهان، ۱۳۸۹.

وضعیت شاخص ترافیک در شهر اصفهان: جدول شماره ۵ وضعیت تردد در شهر اصفهان را از لحاظ شاخص-های تولید و جذب سفر نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که بخش اعظمی از سفرهای درون شهری شهروندان به دلیل دسترسی به خدمات مختلف شهری است.

جدول ۵- شاخص‌های ترافیکی شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰

شرح	جمعیت به نفر	مساحت شهر (هکتار)	تراکم نفر در هکتار	تولید سفر	جذب سفر	نرخ تولید سفر	نرخ جذب سفر (سفر در هکتار)
اصفهان	۱۷۵۶۱۲۶	۱۷۷۸۸	۹۸/۷۲	۳۰۴۶۵۲۰	۳۱۴۷۵۴۱	۱/۸۲	۱۷۶/۹۴

مأخذ: سازمان حمل و نقل ترافیک شهرداری اصفهان، ۱۳۹۰.

طبقات پارکینگ: از دیگر موارد نمودهای جهانی شدن می‌توان به میزان طبقات در پارکینگ‌های سطح شهر اشاره نمود که هر چه پارکینگ‌های طبقاتی و مکانیزه بیشتر باشد، نمود جهانی شدن در شهر بیشتر خواهد بود. با توجه به جدول شماره ۵ تعداد ۱۶ پارکینگ معادل ۱۶/۲ درصد از نوع پارکینگ طبقاتی و تعداد ۸۳ پارکینگ معادل ۸۳/۸

درصد از نوع پارکینگ مسطحاتی است. با توجه به آمار اخذ شده و همچنین بررسی صورت گرفته در سطح شهر اصفهان پارکینگ مکانیزه موجود نمی‌باشد.

جدول ۵- تعداد پارکینگ های عمومی فعال شهر اصفهان به تفکیک مناطق در سال ۱۳۹۰

ظرفیت (خودرو)	نوع پارکینگ				مساحت (متر مربع)	تعداد	شرح
	مسطحاتی		طبقاتی				
	درصد	تعداد	درصد	تعداد			
۱۲۷۱۴	۸۳/۸	۸۳	۱۶/۲	۱۶	۲۵۶/۴۴۵	۹۹	پارکینگ

مأخذ: معاونت حمل و نقل و ترافیک شهرداری اصفهان، ۱۳۹۰.

مظاهر موردی جهانی شدن بر کالبد شهر اصفهان:

سیتی سنتر اصفهان: اصفهان سیتی سنتر، بعنوان بزرگ‌ترین مجتمع گردشگری، تفریحی و تجاری کشور، در آینده‌ای نزدیک، همچون خورشیدی درخشان در آسمان هنر و معماری ایران خواهد درخشید. اصفهان سیتی سنتر، مجموعه‌ای متشکل از ۵ طبقه می‌باشد. در کنار مجموعه فوق ایجاد هتل ۵ ستاره با چشم‌انداز زیبای سه منظره طبیعی کوه صفه، شاه کوه و بخش شرقی زاینده رود نیز می‌تواند جلوه‌های خاص همراه با تسهیلات بسیار را جهت اقامت کنندگان هتل بوجود آورد و در عرصه جهانی مطرح باشد (<http://www.isfahancitycenter.com>).

برج جهان نما: برج جهان نما نام بنایی است که توسط شهرداری اصفهان در میدان امام حسین اصفهان ساخته شد و به لحاظ قرارگیری در منظر تاریخی و فرهنگی میدان نقش جهان، طبقاتی از آن تخریب گردید. این بنا در سال ۱۳۷۵ با تخریب کاروانسرای تاریخی «تحدید» که به عنوان بخشی از مجموعه چهار باغ اصفهان در سال ۱۳۱۰ به شماره ۱۰۹ در فهرست آثار ملی ایران ثبت شده بود، با کاربری تجاری و فرهنگی احداث گردید. به لحاظ آنکه بلندی این بنا در منظر تاریخی و فرهنگی میدان نقش جهان قرار داشت، یونسکو در سال ۱۳۸۰ برای اولین بار موضوع قرار دادن میدان نقش جهان را در فهرست میراث در خطر مطرح نمود. ارتفاع اولیه ساختمان تجاری جهان نما حدود ۵۰ متر بود. این بنا در فاصله ۷۰۰ متری میدان نقش جهان قرار دارد.

خواهر خوانده‌های شهر اصفهان:

شهرهای تاریخی جهان بعضاً به واسطه زمینه‌های تاریخی- فرهنگی مشترکی که دارند، سعی در حفظ و حراست از آنها داشته و در این راستا نسبت به ایجاد یک رابطه غیرمتمركز از طریق انعقاد قراردادی موسوم به خواهر خواندگی اقدام نموده و سعی می‌کنند با اعزام گروه‌های کارشناسی از تجربیات یکدیگر استفاده نمایند. شهر اصفهان نیز به عنوان اولین قدم در این زمینه با شهر تاریخی شیآن از جمهوری خلق چین رابطه خواهرخواندگی برقرار و پس از آن یادداشت تفاهم دیگری با شهر کوالالامپور در کشور مالزی منعقد کرد. بر اساس قرارداد خواهر خواندگی این شهرها در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، عمرانی و... با یکدیگر همکاری می‌کنند. شهر اصفهان نیز تاکنون پذیرای هیأت‌های زیادی از شهرهای خواهرخوانده‌اش بوده است که حاصل این دیدارها تحولات به وجود آمده در این شهر تاریخی است. هم اکنون اصفهان با ۱۱ شهر دیگر قرارداد خواهرخواندگی دارد (<http://www.isfahan.ir/Index.aspx?tempname>). (جدول شماره ۶).

جدول ۶- شهرهای خواهر خوانده شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰.

نام کشور	تاریخ عقد خواهرخواندگی	نام
چین	۱۷ اردیبهشت ۱۳۶۸	شیان
مالزی	۲۱ خرداد ۱۳۷۲	کوالالامپور
آلمان	۱۲ تیر ۱۳۷۳	فرایبورگ
ایتالیا	۱۸ آبان ۱۳۷۶	فلورانس
رومانی	۲۰ اردیبهشت ۱۳۷۸	یاش
اسپانیا	۲۴ دی ۱۳۷۸	بارسلون
ارمنستان	۸ اردیبهشت ۱۳۷۹	ایروان
کویت	۳۰ خرداد ۱۳۷۹	کویت
کوبا	۱۸ اسفند ۱۳۷۹	هاوانا
پاکستان	۱ مرداد ۱۳۸۳	لاهور
روسیه	۲۰ آبان ۱۳۸۳	سن پترزبورگ

مأخذ: سایت شهرداری اصفهان (<http://www.isfahan.ir>), ۱۳۹۰.

تعداد هتل‌ها: یکی از نمادهای جهانی شدن و شهرهای جهانی رشد گردشگر و گردشگری شهری و گسترش اقامت-گاه‌های مربوط به گردشگری است. کشورهای توسعه‌یافته در طی چند سال گذشته دست به اصلاحات ساختاری وسیعی در سطح اداره هتل‌های خود زده‌اند. این اصلاحات ابعاد گوناگونی نظیر بازاریابی در شیوه تبلیغات، ارائه خدمات نوین، کاهش تعرفه‌ها و طبقه‌بندی مشتریان را که همگی منوط به روابط و تبادلات الکترونیکی می‌باشد، در برمی‌گیرد (Savitch, 2002: 684). در سطح شهر اصفهان در حدود ۹۳ هتل بر اساس آمار سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اصفهان موجود می‌باشد که هتل‌هایی که نمود جهانی شدن را دارا می‌باشند ۱۱ هتل است که هتل‌های چهار و پنج ستاره هستند. (جدول شماره ۷).

جدول ۷- تعداد هتل‌های درجه بندی شده شهر اصفهان

درجه هتل	۵ ستاره	۴ ستاره	۳ ستاره	۲ ستاره	۱ ستاره	درجه بندی نشده	مسافرخانه	جمع
تعداد	۴	۷	۱۳	۱۸	۱۷	۲	۳۲	۹۳

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری اصفهان، ۱۳۹۲.

فناوری اطلاعات: برای بدست آوردن شاخص میزان الکترونیکی شدن بین مناطق ۱۴ گانه شهری اصفهان نیاز به تکمیل پرسشنامه بود که بر همین اساس معاونت برنامه ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات شهرداری اصفهان پرسشنامه را بین شهروندان مناطق ۱۴ گانه شهری اصفهان توزیع کرده که نتایج آن طبق جدول شماره ۸ بدست آمده است. بر اساس نتایج به دست آمده مشخص می‌شود که منطقه ۲ شهرداری اصفهان با میانگین شاخص نیاز بدست آمده ۰/۹۰ درصد بیشترین سوق را به الکترونیکی شدن داشته است، بر همین اساس منطقه ۱ شهرداری اصفهان کمترین میل را با توجه به شاخص نیاز بدست آمده (۰/۶۷ درصد) به الکترونیکی شدن داشته است.

جدول ۸- میزان الکترونیکی شدن بین مناطق ۱۴ در سطح شهر اصفهان در سال ۱۳۹۱.

منطقه	نیاز کمی ^۱		نیاز کیفی ^۲		شاخص نیاز ^۳	
	تعداد	میانگین	تعداد	میانگین	تعداد	میانگین
۱	۴۳۶	۰/۶۶	۲۹۱	۰/۵۳	۴۳۶	۰/۶۷
۲	۳۲۸	۰/۸۹	۶۷	۰/۵۳	۳۲۸	۰/۹۰
۳	۶۷۳	۰/۷۰	۳۸۰	۰/۴۸	۶۷۳	۰/۷۰
۴	۷۴۶	۰/۸۱	۲۲۲	۰/۴۰	۷۴۶	۰/۸۱
۵	۹۱۷	۰/۷۳	۳۸۲	۰/۴۸	۹۱۷	۰/۷۵
۶	۶۱۵	۰/۷۲	۲۸۵	۰/۴۷	۶۱۵	۰/۷۴
۷	۸۷۹	۰/۷۱	۴۸۷	۰/۵۱	۸۷۹	۰/۷۲
۸	۱۳۳۵	۰/۶۸	۷۵۷	۰/۵۲	۱۳۳۵	۰/۷۰
۹	۴۱۳	۰/۷۱	۱۸۶	۰/۵۰	۴۱۳	۰/۷۳
۱۰	۱۱۰۸	۰/۸۲	۳۳۹	۰/۴۷	۱۱۰۹	۰/۸۳
۱۱	۳۴۳	۰/۷۶	۱۳۸	۰/۴۹	۳۴۳	۰/۷۷
۱۲	۷۲۷	۰/۷۰	۳۸۲	۰/۵۰	۷۲۷	۰/۷۲
۱۳	۶۶۰	۰/۷۲	۲۹۰	۰/۴۶	۶۶۰	۰/۷۳
۱۴	۸۲۴	۰/۸۵	۲۳۲	۰/۴۸	۸۲۴	۰/۸۴
کل شهر	۹۵۲۱	۰/۷۶	۳۹۷۲	۰/۴۹	۹۵۷۲	۰/۷۷

مأخذ: معاونت برنامه‌ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات شهرداری اصفهان، ۱۳۹۱.

نتیجه‌گیری:

با توجه به روند طی شده در مراحل مختلف پژوهش می‌توان بیان کرد که: شهر اصفهان سعی در انطباق خود با شرایط جهانی شدن را دارا می‌باشد، زیرا مناطق مختلف شهر اصفهان بر اساس شاخص‌های مورد بررسی در آن (۱- تعداد طبقات ساختمان‌ها، ۲- مراکز تجاری، ۳- هتل‌ها، ۴- شهرهای خواهرخوانده، ۵- نمادهای جهانی، ۶- پارکینگ‌ها، ۷- طول و مساحت معابر، ۸- فناوری اطلاعات و ...) نشان دهنده آن می‌باشد که برخی از مناطق شهر اصفهان خیلی سریع در حال انطباق خود با شرایط جهانی هستند و برخی از مناطق به صورت کندتر در حال حرکت به این سمت می‌باشند، ولی در کل نشان دهنده این موضوع است که شهر اصفهان با توجه به اقدامات زیر، از جمله قرارداد ایجاد شهرک علمی تحقیقاتی با ۴۰ کشور جهان، ایجاد مراکز تفریحی و گردشگری مانند سیتی سنتر اصفهان و برج جهان نما با همکاری شرکت‌های خارجی، نمایشگاه بین‌المللی اصفهان که با به تکمیل رسیدن آن سالانه شاهد برپایی نمایشگاه‌های مختلف خارجی و پذیرای بازدیدکنندگان آن خواهد بود، ایجاد شهرک سلامت در اصفهان که می‌تواند قطب سلامت کشور و همچنین پذیرای توریسم درمانی باشد و همچنین احداث اتوبان ۲ طبقه امام خمینی، می‌توان گفت که شهر اصفهان توانایی انطباق خود با شرایط جهانی شدن را دارا می‌باشد. در مجموع فرآیند جهانی شدن در شهر اصفهان باعث تغییراتی در فضاهای کالبدی شهر اصفهان گردیده است که از جمله در کاربری مسکونی باعث پیش رفتن به سوی بلند مرتبه‌سازی (۳ و ۴ طبقه) و آپارتمان نشینی، در کاربری تجاری باعث ایجاد فروشگاه‌های بزرگ از جمله فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ شده که باعث صرفه‌جویی در هزینه و زمان شده است. در کاربری شبکه معابر باعث ایجاد شبکه بزرگراهی و اتوبان‌های دو طبقه شده است. در مورد شاخص

^۱ منظور از نیاز کمی عمدتاً الکترونیکی شدن در سطح شهر به صورت فیزیکی و کیوسک‌ها و غیره.

^۲ منظور از نیاز کیفی، سرعت، در دسترس بودن و همچنین پاسخگو بودن و قطع نبودن می‌باشد.

^۳ منظور از شاخص نیاز، میانگین بین نیازهای کمی و کیفی می‌باشد که نرمال شده‌اند.

فناوری اطلاعات مشخص شد، که منطقه ۲ شهرداری اصفهان با میانگین شاخص نیاز بدست آمده ۰/۹۰ درصد بیشترین سوق را به الکترونیکی شدن داشته است، بر همین اساس منطقه ۱ شهرداری اصفهان کمترین میل را با توجه به شاخص نیاز بدست آمده (۰/۶۷ درصد) به الکترونیکی شدن داشته است.

منابع و مأخذ:

۱. ابراهیم‌زاده، عیسی، شیرانی، فرهاد و محمد زارع (۱۳۸۹): «جهانی شدن و تأثیرات آن بر شهرهای جهان اسلام مورد شناسی: کلانشهر مذهبی مشهد»، مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام، زاهدان.
۲. فلامکی، محمد منصور (۱۳۸۴): باززنده‌سازی و شهرهای تاریخی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.
۳. استانداری اصفهان (۱۳۹۱): دفتر آمار و اطلاعات، سالنامه آماری استان اصفهان.
۴. بهرام سلطانی، کامبیز (۱۳۷۳): مجموعه مباحث و روشهای شهرسازی، مرکز معماری شهرسازی ایران، چاپ اول، تهران.
۵. رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۶): «موانع، مشکلات و راهکارهای جهانی شدن شهرهای ایران»، فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه ای، سال دوم، شماره هشتم، مشهد، صص ۶۵-۳۵.
۶. رابرتسون، رونالد (۱۳۸۵): جهانی شدن: تئوری های اجتماعی و فرهنگ جهانی، ترجمه: کمال پولادی، نشر ثالث، چاپ اول، هرا.
۷. رضایی، رضا (۱۳۸۱): جهانی شدن و نقش کلان شهرها در گفت و گوی تمدن ها، مجموعه مقالات گفت و گوی تمدن ها از منظر جوانان، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، تهران.
۸. رضایی، رحیم و محمد عباسی (۱۳۸۹): «اثرات جهانی شدن بر ماهیت، ساختار و عملکرد شهرها»، فصلنامه آمایش سرزمین، سال دوم، شماره ۲، تهران، صص ۱۸۴-۱۶۵.
۹. زیاری، کرامت الله (۱۳۸۱): «تمرکز توسعه فضایی تهران»، مجله شهرداری ها، سال سوم، شماره ۸، تهران.
۱۰. سلیمانی، علیرضا و اصغر نظریان (۱۳۸۹): «جایگاه کلان شهرهای کشورهای اسلامی در فرآیند جهانی شدن و پراکنش مکانی فعالیتهای جهانی شدن در آنها (نمونه موردی: کلان شهر تهران)»، مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام، زاهدان.
۱۱. سازمان حمل و نقل و ترافیک شهرداری اصفهان (۱۳۸۹): گزارش آماری منتشر شده، شهرداری اصفهان.
۱۲. شفق، سیروس (۱۳۸۱): جغرافیای اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان.
۱۳. شورت، جان رنای و هیون کیم، یونگ (۱۳۸۴): جهانی شدن و شهر، ترجمه: احمد پوراحمد و شایان رستمی، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول، تهران.
۱۴. شهیدی، حمیدرضا (۱۳۷۶): مبانی عمومی نظریه‌ها سیستم ها و برنامه ریزی شهری و منطقه ای، پایان نامه گروه شهرسازی و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۵. ضرابی، علی اصغر و علی اصغر عبدالهی (۱۳۸۵): تغییرات نظام شهری در عصر جهانی شدن، مجموعه مقالات اولین همایش جغرافیا و قرن ۲۱، دانشگاه آزاد اسلامی نجف آباد.
۱۶. ضرابی، اصغر، تقوایی، مسعود و رضا مختاری ملک آبادی (۱۳۸۹): «برنامه ریزی کاربری اراضی فرهنگی - تفریحی مناطق شهری اصفهان و نقش ICT در تعادل بخشی منطقه ای»، فصلنامه جغرافیا و توسعه، سال هشتم، شماره ۱۸، زاهدان، صص ۱۵۹-۱۳۵.
۱۷. مؤمنی، مهدی (۱۳۸۹): «فرآیند جهانی شدن و چالشهای آن در کشورهای جهان اسلام»، مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام، زاهدان.

۱۸. موحد، علی، شمعی، علی و ابوالفضل زنگانه (۱۳۹۱): بازشناسی هویت کالبدی در شهرهای اسلامی مطالعه موردی شهر ری»، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال دوم، شماره ۵، مردودشت، صص ۳۷-۵۱.
۱۹. مهندسین مشاور ارگانیک (۱۳۵۰): مطالعات طرح جامع اصفهان، جلد اول، اصفهان.
۲۰. مهندسین مشاور نقش جهان پارس (۱۳۸۲): طرح بازنگری تفصیلی شهر اصفهان، اصفهان.
۲۱. معاونت برنامه‌ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات شهرداری اصفهان (۱۳۹۱): مطالعات شهری، اصفهان.
۲۲. معاونت حمل و نقل و ترافیک شهرداری اصفهان (۹۲-۱۳۹۰)، داده‌ها و آمار اطلاعاتی شهر اصفهان.
۲۳. وارثی، حمیدرضا (۱۳۷۹): «بررسی بافت مرکزی شهر اصفهان با تأکید بر بافت مسکونی و توسعه پایدار»، اولین همایش مدیریت توسعه پایدار در نواحی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز.

24. Daniel c. Knudsen, (2002): *Shift analysis: further examination of models for the description of economic change*, Department of Geography. Indian University, Bloomington. IN 47405, USA.
25. Fuchen Lo and Yue-man Yeung (1998): " *Globalization the world of large cities*", United Nation University press Tokyo New York.
26. Gottdiener, mark and Budd, leslie, (2005): " *key concepts in urban studies*, sage publication" , London, thousand oaks, and new Delhi.
27. <http://www.isfahan.ir>.
28. <http://www.isfahancitycenter.com/index-p.htm>
29. Leke Oduwaye (2013): *Effect of Globalization on Cities in Developing Countries*, Department of Urban and Regional Planning, University of Lagos, Nigeria
30. Saoud, R (2002): *Introduction to the Islamic city*. Foundation for. Science, technology and Civilization, publication D 4012.
31. Savitch, H.V (2002): " *The globalization process*", Challenge and Change in Europe and North America, Basingstoke, palgrave.
32. Tsukamoto, Takashi and Ronald. K Vogel, (2004): " *Globalization and urban governance: A comparative analysis of decentralization in world cities*" , City Futures- an international conference on globalism and urban change," sponsored by University of ILLinois, Chicago, July 2004.
33. UNHSP (UN Habitat) (2004): *the state of the world cities, 2004/2005:*" *Globalization and urban culture*", Eat scan, UK and USA.
34. <http://www.jamejamonline.ir>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی